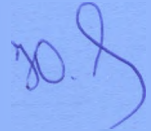

АВТ
D-53

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

ОЛІЙНИК ЮРІЙ ЯРОСЛАВОВИЧ

УДК 343.98:343.77

**РОЗСЛІДУВАННЯ УМИСНОГО ЗНИЩЕННЯ АБО ПОШКОДЖЕННЯ
ОБ'ЄКТІВ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА**

12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика;
судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

**Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук**

Київ – 2014

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Запровадження кримінальної відповідальності за умисне знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства (ст. 270–1 Кримінального кодексу України) спричинено суспільною небезпекою таких діянь, які зазвичай є передумовою настання тяжких наслідків у вигляді травмування і навіть загибелі людей, зокрема: крадіжки кришок люків і решіток інженерних мереж призводять до падіння людей у колодязі та оглядові камери, пошкодження систем вентиляції і газодимоходів у багатоквартирних будинках – до отруєння мешканців квартир продуктами згорання газу, виведення з ладу обладнання в системах протипожежної автоматики, пожежних гідрантів і димовидалення унеможливує своєчасне оповіщення мешканців і гасіння пожеж, пошкодження електрощитових у житлових будинках і на прибудинкових територіях спричиняє травмування громадян тощо.

Водночас практику виявлення та розслідування кримінальних правопорушень цієї категорії, з огляду на нетривалий час застосування відповідної норми Кримінального кодексу України (за статистичними даними МВС України, упродовж 2011–2013 років у провадженні перебувало 54 злочини), достатньою мірою не напрацьовано, унаслідок чого кваліфікація відповідних діянь здійснюється за “старою” практикою (як умисне знищення або пошкодження майна чи хуліганство) з прийняттям суперечливих судових рішень в аналогічних справах. Слідчі не повною мірою орієнтуються в питаннях криміналістичної характеристики правопорушень у сфері обслуговування об'єктів житлово-комунального господарства, особливостях збирання доказів, проведення окремих слідчих (розшукових) дій і використання спеціальних знань. Належним чином не перевіряються на причетність до злочинів службові особи комунальних підприємств, відповідальні за обслуговування житлово-комунальної сфери.

Підґрунтям дослідження стали праці вітчизняних і зарубіжних учених у галузі криміналістики та кримінального процесу, які розглядали питання виявлення й розслідування злочинів, зокрема В. П. Бахіна, Р. С. Белкіна, А. Ф. Волобуєва, В. І. Галагана, В. Г. Гончаренка, В. Я. Горбачевського, В. А. Журавля, А. В. Іщенка, Н. С. Карпова, В. О. Коновалової, В. С. Кузьмічова, В. К. Лисиченка, В. Г. Лукашевича, Є. Д. Лук'яничкова, Г. А. Матусовського, Д. Й. Никифорчука, Ю. Ю. Орлова, М. А. Погорецького, М. В. Салтевського, О. Ю. Татарова, В. В. Тищенко, Л. Д. Удалової, С. С. Чернявського, Ю. М. Черноус, В. Ю. Шепітька та ін.

Кримінально-правову характеристику притягнення до відповідальності за умисне знищення або пошкодження майна висвітлено в роботах А. В. Сакун (2010), С. А. Миронюк (2012), В. А. Горбунова (2012) та ін. Деякі питання виявлення та розслідування злочинів, що вчиняють на підприємствах житлово-комунальної інфраструктури, розглянуто у працях В. О. Волинського, С. Ф. Денисюка, В. Г. Дрозд, В. К. Глісгіна, В. І. Жирютіна, З. І. Кірсанова, В. Г. Коломацького, П. В. Коляди, І. П. Красюка, В. В. Матвієнка, О. В. Таран та ін.

Незважаючи на вагомий внесок згаданих учених у розроблення зазначеної проблематики, варто зауважити, що їх наукові пошуки стосувалися лише окремих аспектів, актуальних на певних етапах розвитку законодавства та правоохоронної практики. Однак питання криміналістичної характеристики та методики розслідування злочинів, передбачених ст. 270–1 Кримінального кодексу України, окремо не вивчали. Наведене зумовлює актуальність наукового дослідження, у якому на основі положень нового Кримінального процесуального кодексу України вирішувались концептуальні проблеми криміналістичної методики розслідування умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства з акцентуванням уваги на організації початкового етапу розслідування, криміналістичному забезпеченні проведення слідчих (розшукових) дій та особливостях використання спеціальних знань у кримінальних провадженнях цієї категорії.

Наведені обставини й визначають актуальність запропонованої теми дисертаційної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до Стратегії національної безпеки України “Україна у світі, що змінюється”, затвердженої Указом Президента України від 12 лютого 2007 р. № 105/2007 (у редакції Указу Президента України від 8 червня 2012 р. № 389/2012), Концепції реалізації державної політики у сфері профілактики правопорушень на період до 2015 р., схваленої Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 листопада 2011 р. № 1209-р., Пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2010–2014 років, затверджених наказом МВС України від 29 липня 2010 р. № 347, а також планів науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт Національної академії внутрішніх справ на 2012, 2013 роки. Тему дисертації затверджено рішенням Вченої ради Національної академії внутрішніх справ від 27 грудня 2011 р., протокол № 23, та схвалено Координаційним бюро Національної академії правових наук України (№ 1417, 2011 р.).

Мета і задачі дослідження. Метою дослідження є розроблення теоретичних основ та практичних рекомендацій стосовно розслідування умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства.

Для досягнення зазначеної мети було поставлено такі задачі:

- визначити поняття та провести класифікацію злочинів, передбачених ст. 270–1 Кримінального кодексу України, як теоретичного підґрунтя формування криміналістичної методики їх розслідування;
- розкрити зміст способів підготовки, вчинення та приховування умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства;
- охарактеризувати інші елементи криміналістичної характеристики умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства;
- виокремити особливості організації процесуальних дій залежно від джерела отримання інформації про кримінальне правопорушення;

- деталізувати зміст обставин, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні щодо умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства;

- з'ясувати типові слідчі ситуації та версії початкового етапу розслідування умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства:

- розкрити особливості організації і тактики проведення огляду та обшуку як невідкладних слідчих (розшукових) дій;

- сформулювати рекомендації щодо проведення допитів свідків та підозрюваних;

- визначити особливості призначення та проведення окремих видів судових експертиз.

Об'єкт дослідження – правовідносини, що виникають у сфері діяльності органів досудового розслідування, оперативних та інших підрозділів органів внутрішніх справ, а також прокуратури та суду під час виявлення та розслідування умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства.

Предмет дослідження – розслідування умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження є діалектико-матеріалістичний метод та сукупність загальних і спеціальних методів наукового пізнання, що сприяли розв'язанню поставлених задач, зокрема: *порівняльно-правовий* – під час аналізу норм Кримінального процесуального та Кримінального кодексів України (підрозділи 1.1, 2.1, 2.2, 3.1, 3.2); *системно-структурний* – для розкриття змісту елементів криміналістичної характеристики умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства, формування алгоритмів процесуальних дій (підрозділи 1.2, 1.3, 2.1, 2.3); *порівняння та узагальнення* – для визначення особливостей проведення окремих слідчих (розшукових) дій на початковому етапі розслідування умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства (підрозділи 3.1, 3.2, 3.3); *аналізу та синтезу* – для розроблення структури криміналістичної характеристики, деталізації обставин, які підлягають доказуванню, з'ясування форм використання спеціальних знань (підрозділи 1.2, 1.3, 2.2, 3.3). При формулюванні висновків до розділів, а також загальних висновків застосовувався також *логіко-юридичний* метод; при виокремленні типових слідчих ситуацій та завдань розслідування – *індукції та дедукції* (підрозділи 1.1, 2.2); для встановлення подібностей в ознаках і властивостях технологій злочинної діяльності та в її механізмі, а також у методах і прийомах розслідування – *аналогії* (підрозділи 2.3, 3.1, 3.3); *статистичний* – дав змогу проаналізувати зібрані емпіричні дані та статистичну звітність (розділи 1–3); *соціологічний* – з метою вивчення думок різних категорій респондентів (розділи 1–3).

Емпіричну базу дослідження становлять: державна та відомча статистична звітність за 2011–2013 роки; узагальнені результати вивчення 42 матеріалів

кримінальних справ (проваджень) про умисне знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства в Дніпропетровській, Донецькій, Житомирській, Закарпатській, Луганській, Львівській, Миколаївській, Одеській, Харківській, Херсонській, Чернігівській областях та м. Києві; зведені дані опитування 236 слідчих і 354 працівників оперативних підрозділів органів внутрішніх справ з усіх регіонів України.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що робота є першим в Україні монографічним дослідженням комплексу теоретичних і прикладних питань методики розслідування умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства. У дисертації на основі положень криміналістики та кримінального процесуального законодавства, узагальнення слідчої та судової практики сформульовано й обґрунтовано низку висновків і рекомендацій, спрямованих на підвищення ефективності діяльності органів досудового розслідування, зокрема:

вперше:

- розроблено наукові положення видової криміналістичної методики розслідування умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства;

- виокремлено найбільш значимі елементи криміналістичної характеристики умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства, що відображають механізм злочинної діяльності, зокрема спосіб учинення злочину, предмет злочинного посягання, обстановку вчинення злочину, типову слідову картину, особу злочинця, розкрито їх зміст та взаємозв'язки;

- виявлено особливості використання спеціальних знань під час розслідування умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства, серед яких першочергове значення для збирання доказів має залучення спеціалістів різного профілю до проведення огляду місця події, а також призначення трасологічних й інженерно-технічних експертиз;

удосконалено:

- типологію осіб, які вчиняють умисне знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства, що сприяє виявленню джерел інформації про підозрюваного, впливає на обрання тактичних прийомів проведення слідчих (розшукових) дій та інших процесуальних дій;

- наукові положення стосовно збирання доказів умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства на основі оцінки слідчим матеріалів розгляду заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення;

- порядок встановлення обставин, які підлягають доказуванню на початковому етапі розслідування умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства;

- положення організації й тактики проведення допиту, огляду та обшуку як засобів збирання доказів умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства;

дістало подальший розвиток:

– методологічні підходи до аналізу злочинності у сфері обслуговування об'єктів житлово-комунального господарства на основі оцінки результатів наукових досліджень різних часів;

– наукове бачення обстановки вчинення умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства як елементу криміналістичної характеристики, на формування якої впливають як просторово-часові, так і соціально-економічні та організаційно-правові чинники, аналіз яких у комплексі дозволяє оцінити характер події злочину, обрати необхідні засоби доказування;

– типові слідчі ситуації та версії початкового етапу розслідування умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства, виходячи з характеру та обсягу інформації про злочин, даних про особу злочинця, місцезнаходження підозрюваного, а також відповідні програми дій слідчого.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що викладені й обгрунтовані в дисертації положення, висновки та рекомендації впроваджено та надалі може бути використано у:

– *практичній діяльності* слідчих підрозділів органів внутрішніх справ – для вдосконалення досудового розслідування умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства (акт Головного слідчого управління МВС України від 10 травня 2012 р.);

– *навчальному процесі* – під час підготовки лекцій, методичних рекомендацій і дидактичних матеріалів з навчальних дисциплін “Криміналістика”, “Актуальні проблеми розкриття та розслідування злочинів”, а також безпосередньо при проведенні занять з цих дисциплін у системі підготовки та підвищення кваліфікації слідчих, працівників оперативних підрозділів, слухачів і курсантів (акт Національної академії внутрішніх справ від 5 грудня 2012 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійним дослідженням та становить особистий здобуток дисертанта. Наукові ідеї та розроблення, що належать співавторам методичних рекомендацій “Розслідування злочинів, пов'язаних з умисним знищенням або пошкодженням об'єктів житлово-комунального господарства” (авторська частка в них не менше 50 %), у дисертації не використовувалися.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та висновки дисертації обговорено на дев'яти міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях: “Тенденції та пріоритети реформування законодавства України” (Запоріжжя, 2012 р.); “Актуальні проблеми розкриття та розслідування злочинів” (Київ, 2012 р.); “Право та сучасне суспільство: реалії співвідношення” (Запоріжжя, 2012 р.); “Реформування системи кримінальної юстиції в Україні: кримінально-правові, кримінально-процесуальні та криміналістичні проблеми” (Ірпінь, 2012 р.); “Криміналістика і судебная експертиза: наука, обучение, практика” (Санкт-Петербург, 2012 р.); “Міжнародне право та діяльність міжнародних правоохоронних органів із захисту прав людини” (Дніпропетровськ, 2012 р.); “Правові реформи в Україні: досвід, проблеми перспективи” (Київ,

2013 р.); “Актуальні проблеми розслідування злочинів за новим Кримінальним процесуальним кодексом України” (Київ, 2013 р.); “Право в Україні – виклики сучасності” (Київ, 2014 р.).

Публікації. Основні положення та висновки, що сформульовані в дисертації, відображено у 20 наукових публікаціях, серед них вісім статей – у виданнях, включених МОН України до переліку фахових видань з юридичних наук, одна стаття – у зарубіжному періодичному виданні, дев’ять тез доповідей – у збірниках науково-практичних конференцій, методичні рекомендації та свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір.

Структура дисертації визначається її метою, задачами та предметом дослідження і складається з трьох розділів, що включають у себе дев’ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (208 найменувань) і трьох додатків на 25 сторінках. Повний обсяг дисертації становить 249 сторінок, з них обсяг загального тексту – 202 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовуються актуальність обраної теми дослідження, розкриваються ступінь наукового розроблення проблеми та зв’язок роботи з науковими програмами, планами й темами, визначаються мета, задачі, об’єкт і предмет дослідження, формулюється методологічна основа дисертації, аргументується наукова новизна одержаних результатів, їх наукове та практичне значення, наводяться дані щодо апробації та публікацій результатів дослідження.

Розділ 1 “Поняття та криміналістична характеристика умисного знищення або пошкодження об’єктів житлово-комунального господарства” складається з трьох підрозділів, у яких розглядаються теоретико-методологічні засади дослідження злочинів цієї категорії як підґрунтя для формування методики їх розслідування.

У *підрозділі 1.1 “Поняття та класифікація злочинів у сфері житлово-комунального господарства”* проаналізовано генезис і стан наукової розробленості проблеми, сформульовано визначення цих злочинів та здійснено їх поділ за різними ознаками.

Умисним знищенням або пошкодженням об’єктів житлово-комунального господарства вважаються дії, спрямовані на приведення житлового фонду, об’єктів благоустрою, теплопостачання, водопостачання та водовідведення, а також їх мереж чи складових до повної непридатності щодо їх цільового призначення з втратою можливості відновлення, або дії, унаслідок яких повністю або частково втрачається можливість для нормального функціонування таких об’єктів.

З огляду на результати опитувань, наголошується, що розслідування умисного знищення або пошкодження об’єктів житлово-комунального господарства ускладнюють такі чинники: факт вчинення злочину, як правило, стає відомим через певний час, що дає правопорушнику можливість приховати сліди вчинених кримінально караних дій (36 %); неочевидний характер злочинів, зокрема відсутність на місці події очевидців та ідентифікаційних ознак особи злочинця

(27 %); недосконалість та суперечливість чинного законодавства в житлово-комунальній сфері (22 %); маскування злочинів під цивільно-правові відносини (18 %); інсценування події злочину з метою приховування більш тяжких наслідків (16 %); неофіційні контакти підозрюваних з представниками органів влади, керівниками обслуговуючих організацій, уповноваженими працівниками житлово-експлуатаційних контор, кооперативів, об'єднань співвласників багатоквартирних будинків (15 %) тощо.

Критеріями криміналістичної класифікації умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства обрано окремі ознаки об'єктивної сторони складу злочину (характер знищення чи пошкодження), предмета злочинного посягання (внутрішнє інженерно-будівельне обладнання житлового фонду, зовнішнє інженерно-будівельне обладнання мереж теплопостачання, водопостачання та водовідведення), суб'єкта злочину (осудна, неосудна, обмежено осудна особа), характеру та спрямування умислу (прямий, непрямий), а також ознаки мотивів (корисливий, хуліганський, зокрема з елементами вандалізму та екстремізму) та мети злочину (заволодіння чужим майном, приховування іншого злочину, отримання прибутку в майбутньому) тощо.

У підрозділі 1.2 *“Способи вчинення умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства”* розкрито зміст підготовки, вчинення та приховування відповідних діянь у механізмі злочинної діяльності.

На етапі підготовки до вчинення злочину виокремлено ситуації, коли умисел у злочинця виникав заздалегідь з учиненням низки підготовчих дій (розробленням плану, розподілом ролей між співучасниками, підшукуванням засобів і знарядь, попередньою розвідкою, отриманням інформації про об'єкт посягання, підшукуванням транспорту, підготовкою засобів маскування зовнішності тощо), так і без попередньої підготовки (використання злочинцем сприятливої обстановки на місці події) або раптово (з метою приховування слідів вчинення іншого злочину).

За результатами аналізу способів учинення злочинів з'ясовано, що умисне знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства у 43 % вчинялося без додаткових пристосувань і технічних засобів, у 19 % – з використанням технічних інструментів та побутових пристроїв (запальничок, сокир, плоскогубців), у 15 % – найпростіших (примітивних) пристосувань (каміння, металевих труб), і в 2 % – небезпечних способів (вибухових пристроїв, газових балонів, легкозаймистих рідин).

Приховування злочину полягає в маскуванні злочинцями своїх дій шляхом поширення неправдивої інформації про тимчасову неможливість експлуатації об'єкта житлово-комунального господарства у зв'язку з його поточним чи капітальним ремонтом, створення штучних ознак знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства унаслідок дії незворотної сили (стихії, опадів, перенапруги), імітації проведення планового заходу щодо вилучення об'єкта житлово-комунального господарства, його подальшої заміни чи необхідності поточного ремонту, видання злочинцем себе за представника організації, якій надано право здійснювати демонтаж, заміну вузлів та агрегатів на об'єкті житлово-комунального господарства.

У підрозділі 1.3 “Зміст інших елементів криміналістичної характеристики умисного знищення або пошкодження об’єктів житлово-комунального господарства” розглядаються значимі для розслідування ознаки предмета злочинного посягання, обстановки вчинення злочину, особи злочинця, а також слідової картини.

Предметом злочинного посягання найчастіше є об’єкти житлового фонду (57 %), водопостачання та водовідведення (23 %), благоустрою (13 %), тепlopостачання (7 %), їх мережі та складові.

Важливим елементом обстановки злочинів цієї категорії злочинів є час їх учинення. Аналіз цього чинника свідчить про наявність сезонних і добових коливань кількості умисних знищень або пошкоджень об’єктів житлово-комунального господарства у напрямі збільшення в теплу пору року (кінець весни, літо, початок осені), у вихідні (неробочі) дні та в нічний час, оскільки саме тоді зменшується ймовірність перебування поблизу таких об’єктів працівників комунальних та інших служб, випадкових перехожих, осіб, які працюють поруч (лише 7 % злочинів учиняється з 12 до 18 год).

Місце вчинення злочину є важливим джерелом вихідної інформації про спосіб учинення та приховування злочину, характерні сліди, що впливає на обрання криміналістичних засобів і методів їх виявлення та дослідження. Ці злочини найчастіше вчиняються в місцях загального користування (77 %), зокрема, у житлових будинках, на прибудинкових територіях, вулицях, у скверах і парках, зонах відпочинку, а також на охоронюваних територіях підприємств, установ та організацій житлово-комунальної інфраструктури.

Умисне знищення або пошкодження об’єктів житлово-комунального господарства вчиняють переважно чоловіки працездатного віку (82 %), а також неповнолітні (18 %). Більшість засуджених (58 %) вчинили злочин уперше. Майже дві третини злочинів (64 %) вчинено групами осіб, зокрема за попередньою змовою (26 %). Значну частину (42 %) учасників злочинних груп раніше було засуджено, зокрема, за злочини проти власності та громадської безпеки. Близько третини правопорушників (28 %) під час вчинення злочину перебували у стані алкогольного сп’яніння.

Систематизовано перелік об’єктів, на яких локалізуються сліди умисного знищення або пошкодження об’єктів житлово-комунального господарства, з відповідними їх пошуковими ознаками. До них належать, зокрема: ділянки відкритої місцевості або житлового фонду, на яких вчинено злочин; конструктивні частини об’єктів благоустрою, тепlopостачання, водопостачання та водовідведення (вимірювальні прилади, пульти і щити управління, трубопроводи, водопроводи, заглушки, вентиля, люки, решітки) або їх фрагменти; знаряддя та засоби вчинення злочинів, а також сліди їх застосування (біологічні сліди людини, сліди вибуху, руйнування, транспортних засобів, сліди-предмети, сліди-речовини); документація обслуговуючих організацій (акти виконання робіт, обслуговування механізмів, обстеження територій).

Розділ 2 “Початковий етап розслідування умисного знищення або пошкодження об’єктів житлово-комунального господарства” складається з трьох підрозділів і присвячений розгляду специфіки організації виявлення та розслідування кримінальних правопорушень цієї категорії.

У підрозділі 2.1 “Виявлення злочинів та початок кримінального провадження” виокремлено специфіку оцінки слідчим початкової інформації про злочин, що міститься в повідомленнях службових осіб обслуговуючих організацій (53 %), заявах громадян, які випадково стали очевидцями та виявили злочин (35 %), у разі самостійного виявлення обставин злочину правоохоронними органами (8 %), у повідомленнях, оприлюднених у засобах масової інформації (4 %). Незалежно від джерел виявлення початкової інформації про злочин, до матеріалів кримінального провадження обов’язково долучають: заяву громадянина (лист-повідомлення представника юридичної особи); рапорт працівника оперативного підрозділу з узагальненням результатів роботи щодо документування злочину; пояснення потерпілого (його представника), свідків, затриманого; документи (їх копії), що підтверджують розмір шкоди, спричиненої знищенням або пошкодженням об’єктів житлово-комунального господарства; протокол огляду місця події з відповідними додатками.

На початковому етапі розслідування (до повідомлення особі про підозру) вважається доцільним проведення таких процесуальних дій: огляду місця події; витребування від органів державної влади, місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, службових і фізичних осіб документів (актів обстежень, розрахунків завданої шкоди, висновків експертів); проведення слідчих (розшукових) дій, зокрема огляду речей і документів, обшуку, допиту свідків, призначення необхідних експертиз.

У підрозділі 2.2 “Обставини, які підлягають доказуванню під час досудового розслідування умисного знищення або пошкодження об’єктів житлово-комунального господарства” проаналізовано значення криміналістичного забезпечення збирання доказів на стадії досудового розслідування.

З огляду на закріпленій Кримінальним процесуальним кодексом України перелік обставин, які підлягають доказуванню в кримінальному провадженні (ст. 91), встановлення характеру події злочину щоразу визначає необхідність з’ясування часу, місця, способу та інших обставин умисного знищення або пошкодження об’єктів житлово-комунального господарства, вчиненого як шляхом заборонених правилами експлуатації об’єкта активних дій, так і бездіяльності, що полягає в навмисному невиконанні уповноваженою особою покладених на неї обов’язків.

Доказування винуватості особи у вчиненні кримінального правопорушення потребує встановлення таких обставин: причинного зв’язку між злочинними наслідками та діями підозрюваного; усвідомлення ним протиправності своїх дій, які охоплюються видами і формами вини, передбаченими складом злочину, а при вчиненні цього злочину кількома особами – ступеня вини кожної з них; досягнення підозрюваним на момент вчинення злочину віку кримінальної відповідальності; психічного стану підозрюваного в разі наявності в матеріалах провадження даних,

які викликають сумнів у його осудності; мотивів протиправного діяння (корисливих, особистих, хуліганських).

Під час доказування виду й розміру шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, слід правильно оцінювати характер суспільно небезпечних наслідків, які можуть полягати як у порушенні нормального функціонування об'єктів житлово-комунального господарства, що спричинило небезпеку для життя чи здоров'я людей або майнову шкоду у великому розмірі, так і в можливості настання такої шкоди. Наголошується й на необхідності встановлення обставин, що дають змогу диференціювати "щире каяття" як обставину, що, не виключаючи кримінальної відповідальності, пом'якшує покарання (п. 1 ч. 1 ст. 66 Кримінального кодексу України), та "дійове каяття" (ст. 5 Кримінального кодексу України) як підставу звільнення особи від кримінальної відповідальності.

У підрозділі 2.3 "Типові слідчі ситуації та версії початкового етапу розслідування умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства" запропоновано варіанти (програми) дій слідчого (керівника слідчого підрозділу) залежно від характеру встановлених обставин події злочину, даних про осіб, які причетні до його вчинення.

Виокремлено та розкрито характерні ознаки таких типових слідчих ситуацій початкового етапу розслідування: особу, яка вчинила злочин, затримано на місці події (38 %); злочин учинено в присутності свідків, але відомості про злочинця відсутні (17 %); злочин учинено в умовах неочевидності (16 %); встановлено особу, причетну до злочину, але невідомо про співучасників (15 %); підозрюваний переховується від правоохоронних органів (14 %).

Послідовність і спрямування початкових слідчих (розшукових) дій залежить від таких загальних версій умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства: злочин учинено за тих обставин, про які повідомив заявник і які вбачаються з матеріалів перевірки; знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства не мало навмисного характеру, а заявник помилився стосовно правових і фактичних обставин події; заявник повідомляє неправдиву інформацію з метою приховування іншого, більш тяжкого, злочину, у тому числі своєї причетності до нього.

До напрямів планування розслідування на початковому етапі належать такі: планування слідчих (розшукових) дій (допиту потерпілих і свідків, огляду місця події, предметів і документів, призначення експертиз), а також заходів забезпечення кримінального провадження; планування роботи з розшуку злочинців (складання письмового повідомлення про підозру; звернення до слідчого судді з клопотанням, погодженим з прокурором, про дозвіл на затримання з метою приводу; винесення постанови про оголошення розшуку з одночасним зупиненням досудового розслідування); планування слідчих (розшукових) дій після затримання особи, яка вчинила злочин (одночасного допиту двох або більше вже допитаних осіб, пред'явлення особи для влізання, обшуку, слідчого експерименту); планування подальших слідчих (розшукових) дій з метою виявлення співучасників умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства, зв'язків підозрюваного з представниками підрядної чи обслуговуючої організації.

Розділ 3 “Проведення окремих слідчих (розшукових) дій під час розслідування умисного знищення або пошкодження об’єктів житлово-комунального господарства” складається з трьох підрозділів, у яких розкрито особливості організації і тактики збирання доказів з матеріальних джерел, а також одержання показань від учасників кримінального провадження.

У підрозділі 3.1 *“Огляд та обшук як невідкладні слідчі (розшукові) дії”* розглядаються криміналістичні прийоми та засоби проведення різних видів огляду й обшуку.

Під час проведення огляду місця події як невідкладної слідчої (розшукової) дії важливо правильно обрати межі огляду з визначенням місць, у яких можна виявити сліди злочину або предмети, що мають ознаки речових доказів, ймовірних шляхів підходу злочинця до місця вчинення злочину та відходу з нього, розташування об’єкта житлово-комунального господарства. Однією з особливостей огляду місця події під за фактом умисного знищення або пошкодження об’єктів житлово-комунального господарства є залучення до його проведення не лише спеціалістів-криміналістів, а й фахівців обслуговуючих організацій, які мають спеціальні знання стосовно особливостей експлуатації відповідного об’єкта.

Пошуку слідів пальців рук, інших слідів біологічного походження, а також слідів взуття сприяє моделювання події злочину. Поверхневі сліди нашарування, залишені злочинцем, найчастіше виявляють у місцях ймовірного його потрапляння до приміщень, інших об’єктів. Сліди відшаровування часток підшви найімовірніше утворюються внаслідок завдання ударів ногами по зовнішній поверхні вхідних дверей, а також при контакті взуття з аркушами паперу (картону), предметами одягу, розсипаними по підлозі, з керамічною плиткою, лінолеумом. Практично завжди під час огляду місця події в цій категорії проваджень виявляють мікрочастки, наприклад, обривки волокон текстильних тканин або волосся, фрагменти лакофарбового покриття автомобілів, дрібні уламки (крихти) скла, частки рослин (насіння), ґрунту, сипких будівельних матеріалів, харчових продуктів тощо.

Обшуки найчастіше проводять за місцем роботи підозрюваних, зокрема у приміщеннях суб’єктів господарювання, а також у місцях проживання як самого підозрюваного, так і його родичів чи знайомих; з метою відшукування знарядь кримінального правопорушення та майна, одержаного внаслідок його вчинення. До проведення обшуку в службових приміщеннях доцільно залучати спеціалістів відповідного профілю (електриків, сантехніків, ліфтерів, майстрів дільниць та інших фахівців з обслуговування об’єктів житлово-комунальної інфраструктури, бухгалтерів і аудиторів, експертів-криміналістів). У 76% випадків під час проведення обшуків використано спеціальні технічні засоби, зокрема фото-та відеозапис.

У підрозділі 3.2 *“Особливості допиту свідків, підозрюваних”* розглядається порядок одержання показань від зазначених учасників кримінального провадження.

З огляду на особливості застосування тактичних прийомів допиту свідків умисного знищення або пошкодження об’єктів житлово-комунального господарства, допитуваних умовно розподілено на такі категорії: ті, хто став

очевидцем події злочину або затримання злочинців (випадкові перехожі, мешканці будинків, працівники торговельних та інших організацій); громадяни або службові особи, які повідомили про вчинення злочину; представники організації у сфері обслуговування об'єктів житлово-комунального господарства; родичі, близькі, знайомі, колеги підозрюваних. Більшість проанкетованих слідчих вважають за необхідне під час підготовки до проведення допитів додатково вивчати нормативно-правові документи, що регламентують порядок надання житлово-комунальних послуг (у 64 % вивчених матеріалів кримінальних проваджень виявлено неповноту допитів саме через незнання слідчими специфіки нормативно-правового регулювання відповідних відносин, що позначилося на якості проведеного розслідування).

Допит підозрюваного проводиться, за можливості, негайно після його затримання. У разі, якщо підозрюваний заперечує причетність до злочину або перекручує встановлені обставини події, виникає конфліктна ситуація, пов'язана з наданням неправдивих показань або повною відмовою підозрюваного від спілкування зі слідчим. У такій ситуації доцільно зафіксувати у протоколі усі пояснення підозрюваного, що надалі сприятиме спростуванню неправдивих показань іншими доказами.

Якщо ж умисне знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства вчинене групою осіб, допит підозрюваного нерідко поєднується з демонстрацією допитуваному схеми обстановки події (виготовляється на основі протоколу огляду місця події). Після того як допитуваний розповів про відомі обставини події та участь кожного зі співучасників, йому пропонують показати на схемі місця, у яких саме розташовувались певні об'єкти та учасники, проілюструвати дії кожного з них (ця схема додається до протоколу допиту). Складання таких схем дає змогу "прив'язати" показання підозрюваного до реальних умов обстановки місця події, а в окремих випадках – викрити його в нещирості, намаганні взяти чужу провину на себе або ж ухилитися від відповідальності.

Нерідко підозрювані перекручують обставини вчинення злочину, пояснюючи свої дії намаганням покращити ефективність експлуатації об'єктів благоустрою, теплопостачання, водопостачання та водовідведення, а також їх мережі чи складових. Отже, після вивчення матеріалів кримінального провадження слід також спрогнозувати, які заяви і припущення про свою непричетність може висунути підозрюваний, які запитання та в якій послідовності слід поставити допитуваним, які матеріальні об'єкти й документи пред'явити.

У підрозділі 3.3 "*Особливості призначення судових експертиз*" розкрито особливості залучення слідчим експертів для проведення окремих видів судових експертиз у досліджуваній категорії проваджень.

Важливим елементом організації проведення судової експертизи є вибір моменту її призначення та формулювання питань, які треба поставити перед експертами. Незважаючи на те, що збирання необхідного матеріалу потребує певного часу, недоцільно відкладати призначення судової експертизи на завершальний етап розслідування.

Наголошується на можливостях імунологічної експертизи з метою ідентифікації особи за слідами крові та інших біологічних виділень. Особливе значення на етапі її призначення має взаємодія слідчого з експертом шляхом отримання консультацій, попереднього обговорення поставлених питань. У разі вилучення знарядь, які використовувалися для знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства, а також виявлення слідів їх впливу (пошкоджень на одязі, тілесних ушкоджень, слідів металізації) призначається комплексна медико-криміналістична експертиза.

Судово-психіатрична експертиза призначається в разі, якщо з обставин злочину і поведінки підозрюваного під час вчинення злочину (неадекватність та безглуздість діяння) у слідчого виникають сумніви щодо осудності або інших психічних відхилень особи. Нерідко про те, що особа, яка вчинила злочин, страждає психічним захворюванням, слідчий дізнається від сусідів чи інших знайомих підозрюваного. У разі, якщо у вчиненні злочину беруть участь неповнолітні, виникає потреба призначення комплексної судової психолого-психіатричної експертизи з метою діагностики станів, що є наближеними до психічної хвороби або неглибокої розумової відсталості.

Об'єктами криміналістичних експертиз (дактилоскопічної, трасологічної) є знаряддя злочину, предмети, що були пошкоджені, а також сліди взуття, рук, знарядь і засобів учинення злочину, автотранспорту, які виявлено на місці злочину, тілі та одязі підозрюваного. Один і той самий об'єкт (наприклад, недопалок) є носієм декількох видів інформації (трасологічної й біологічної), а відтак, стосовно нього можуть проводитись різні види досліджень (спочатку вирішують питання ідентифікації особи за слідами зубів, а зрештою проводять судово-медичне дослідження з метою визначення групової належності крові).

Товарознавча експертиза надає можливість визначити якість, кількість та відповідність умовам нормативної документації, договору (контракту) складових частин об'єктів благоустрою, теплопостачання, водопостачання та водовідведення, а також їх мереж з наданням обґрунтованого висновку. Для проведення судової будівельно-технічної експертизи важливе значення має точність формулювання поставлених питань, зокрема щодо ринкової вартості об'єкта житлового фонду, будівельних робіт, матеріальної шкоди, заподіяної унаслідок знищення або пошкодження відповідного об'єкта, причин аварії.

ВИСНОВКИ

У дисертації сформульовано наукові положення та одержані результати, що в сукупності спрямовані на вирішення важливого наукового завдання на основі дослідження комплексу питань, пов'язаних з досудовим розслідуванням умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства. Найсуттєвішими з них є такі:

1. Визначено поняття та проведено класифікацію знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства як основи для формування видової криміналістичної методики розслідування цих злочинів. Знищення об'єктів

житлово-комунального господарства – це умисні дії, спрямовані на приведення житлового фонду, об'єктів благоустрою, теплопостачання, водопостачання та водовідведення, а також їх мереж чи складових у повну непридатність щодо їх цільового призначення з втратою можливості відновлення. Пошкодження – це умисні дії, унаслідок яких згадані об'єкти частково чи в повному обсязі приведено у стан, в якому вони не можуть бути використані за цільовим призначенням, тобто стають нездатними виконувати свої функції. Наслідки цих дій полягають як у реальній шкоді (припинення використання зруйнованих або пошкоджених об'єктів), так і у створенні небезпеки настання більш тяжких наслідків. Злочини розподілено за ознаками способу, предмета злочинного посягання, особи злочинця, за спрямуванням умислу, ознаками мотивів і мети. У більшості випадків умисне знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства є складовою таємного заволодіння чужим майном (крадіжок гальмівних котушок ліфтів, радіаторів опалення, каналізаційних люків).

2. Розкрито зміст підготовки, вчинення та приховування умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства, зокрема в разі, якщо злочин учинено з використанням підручних чи заздалегідь пристосованих знарядь і засобів, шляхом створення умов, що імітують необережність чи ненавмисне порушення правил експлуатації об'єктів житлово-комунального господарства, у складі злочинних груп або загальнонебезпечним способом.

3. Охарактеризовано інші елементи криміналістичної характеристики умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства. Предметом злочину найчастіше є обладнання житлового фонду, об'єктів водопостачання та водовідведення, а також їх мережі чи складові. Злочини вчиняють здебільшого у неробочі дні та у вечірній і нічний час, що зменшує ризик викриття злочинних дій з боку представників обслуговуючих організацій та інших громадян. Місце злочину пов'язано з характером предмета посягання (місця загального користування в житлових будинках, на прибудинкових територіях, вулицях, зонах відпочинку, а також зони обслуговування підприємств житлово-комунальної інфраструктури). Серед підозрюваних переважають чоловіки працездатного віку, серед яких значна кількість раніше засуджених та осіб, які зловживають спиртними напоями й наркотичними засобами. Типові сліди злочинів цієї категорії розподілено залежно від характеру слідоутворення, а також специфіки слідоприймаючого та слідоутворюючого об'єктів.

4. Порядок проведення процесуальних дій залежить від характеру джерела початкової інформації про кримінальне правопорушення, яка може міститися в повідомленнях службових осіб обслуговуючих організацій, заявах громадян, які випадково виявили злочин, у матеріалах самостійного виявлення слідчим, прокурором з будь-якого джерела обставин злочину, повідомлень, оприлюднених у засобах масової інформації. З метою удосконалення взаємодії між слідчими, працівниками оперативних та інших підрозділів органів внутрішніх справ на етапі реагування на заяви та повідомлення про злочини пропонується створити на базі територіальних органів внутрішніх справ робочі групи (за участю представників комунальних служб) для моніторингу оперативної обстановки у сфері

функціонування об'єктів житлово-комунального господарства на території обслуговування. Запропоновано поширювати практику створення спеціалізованих слідчо-оперативних груп, що впливатиме на результативність проведення першочергових заходів з розслідування злочинів.

5. Встановлено зміст обставин, які підлягають доказуванню у кримінальних провадженнях щодо умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства. Обставини події кримінального правопорушення в багатьох випадках пов'язані з установленням причетності до злочину уповноважених осіб обслуговуючих організацій житлово-комунальної сфери. Оскільки місця вчинення протиправних дій і настання суспільно небезпечних наслідків можуть не збігатися, підлягають обов'язковому дослідженню всі елементи способу вчинення та приховування злочинів. Для встановлення характеру пошкоджень об'єкта житлово-комунального господарства та визначення можливості його подальшого використання за цільовим призначенням доцільно призначати відповідну експертизу (інженерно-технічну, будівельно-технічну, товарознавчу).

6. На спрямування дій слідчого в типових слідчих ситуаціях початкового етапу розслідування впливають як характер джерела надходження початкової інформації про злочин, так і наявність даних про причетних до злочину осіб, а також висунуті слідчим версії стосовно юридичної природи події (умисний злочин, необережні дії, інсценування злочину, подія техногенного чи природного характеру). На основі узагальнення практики розкриття злочинів за гарячими слідами запропоновано типовий порядок дій слідчих та оперативних працівників щодо встановлення причетних до злочину осіб шляхом проведення слідчих (розшукових) дій і використання спеціальних знань.

7. Найбільш результативним засобом збирання доказів умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства є огляд місця події як невідкладна слідча (розшукова) дія. До його проведення слід залучати не лише спеціалістів-криміналістів, а й інших фахівців (зокрема, представників житлово-комунальних служб), які мають спеціальні знання в галузі експлуатації об'єкта, щодо якого вчинено злочин. Визначено особливості виявлення й фіксації слідів пальців рук та інших слідів біологічного походження, слідів взуття, мікрочасток. Обшуки найчастіше проводять за місцем роботи підозрюваних, зокрема у службових приміщеннях, а також за місцем проживання як самого підозрюваного, так і його родичів та знайомих. До участі в обшуку слід залучати спеціалістів відповідного профілю (експертів-криміналістів, електриків, сантехніків, ліфтерів, майстрів дільниць, бухгалтерів).

8. Тактичні прийоми допиту свідків умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства залежать від категорії допитуваних. При підготовці до проведення допитів слід вивчати нормативно-правові документи, що регламентують порядок надання житлово-комунальних послуг. Проаналізовано можливі конфліктні ситуації допиту підозрюваного, зокрема в разі, якщо допитуваний не визнає своєї участі у вчиненні злочину, заперечує умисний характер своїх дій, перекладає вину на інших осіб, відмовляється від давання

показань або надає неправдиві показання. У таких ситуаціях у протоколі допиту бажано зафіксувати всі пояснення підозрюваного, що надалі буде сприяти спростуванню неправдивих показань іншими доказами. У разі вчинення злочину групою осіб показання усіх підозрюваних доцільно “прив’язувати” до схеми обстановки події, що додається до протоколу допиту.

9. Визначено особливості призначення та проведення окремих видів судових експертиз, зокрема, судово-медичної (імунологічної та комплексної медико-криміналістичної), судово-психіатричної та комплексної судової психолого-психіатричної (з метою діагностики станів у неповнолітніх, що є наближеними до психічної хвороби або неглибокої розумової відсталості), криміналістичних (дактилоскопічної, трасологічної) експертиз з метою ідентифікації залишених на місці події слідів, а також товарознавчої і будівельно-технічної експертиз.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Олійник Ю. Я. Призначення судових експертиз під час розслідування умисного знищення або пошкодження об’єктів житлово-комунального господарства / Ю. Я. Олійник // Південноукраїнський правничий часопис. – 2011. – № 4. – С. 282–285.

2. Олійник Ю. Я. Спеціаліст як учасник огляду місця події під час розслідування умисного знищення або пошкодження об’єктів житлово-комунального господарства / Ю. Я. Олійник // Митна справа. – 2012. – № 2 (80). – С. 139–144.

3. Олійник Ю. Я. Типові слідчі версії початкового етапу розслідування умисного знищення або пошкодження об’єктів житлово-комунального господарства / Ю. Я. Олійник // Митна справа. – 2012. – № 3 (81). – С. 15–20.

4. Олійник Ю. Я. Типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування умисного знищення або пошкодження об’єктів житлово-комунального господарства / Ю. Я. Олійник // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. – 2012. – № 3 (82). – С. 142–149.

5. Олійник Ю. Я. Проведення обшуку і виїмки під час розслідування умисного знищення або пошкодження об’єктів житлово-комунального господарства / Ю. Я. Олійник // Держава та регіони : наук. вироб. журн. – 2012. – № 3 (37). – С. 178–182.

6. Олійник Ю. Я. Допит свідків, підозрюваних та обвинувачених під час розслідування умисного знищення або пошкодження об’єктів житлово-комунального господарства / Ю. Я. Олійник // Держава і право. Юридичні і політичні науки : зб. наук. пр. – 2012. – № 56. – С. 432–437.

7. Олійник Ю. Я. Спосіб учинення умисного знищення або пошкодження об’єктів житлово-комунального господарства / Ю. Я. Олійник // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. – 2013. – № 2 (87). – С. 186–192.

8. Олійник Ю. Я. Типичные следственные ситуации первоначального этапа расследования умышленного уничтожения или повреждения объектов жилищно-

комунального господарства / Ю. Я. Олійник // Право и политика : науч.-метод. журн. – 2013. – № 3. – С. 238–241.

9. Олійник Ю. Я. Елементи криміналістичної характеристики умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства / Ю. Я. Олійник // Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Юридичні науки. – 2014. – Вип. 2. – С. 132–135.

10. Олійник Ю. Я. Класифікація способів учинення умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства / Ю. Я. Олійник // Тенденції та пріоритети реформування законодавства України : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Запоріжжя, 28 груд. 2011 р.) : у 2 ч. – Запоріжжя : Запоріз. міська громад. організація “Істина”, 2011. – Ч. 2. – С. 93–96.

11. Олійник Ю. Я. Аналіз заяв та повідомлень про умисне знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства / Ю. Я. Олійник // Актуальні проблеми розкриття та розслідування злочинів : зб. наук. праць за матеріалами наук.-практ. конф. (Київ, 29 берез. 2012 р.). – К. : Нац. акад. внутр. справ, 2012. – С. 187–189.

12. Oliyuk Y. Crime scene search as an urgent inquiry action during the investigation of intentional destruction or damage to housing facilities / Ю. Я. Олійник // Міжнародне право та діяльність міжнародних правоохоронних органів із захисту прав людини : матеріали міжвуз. студент. наук.-практ. конф. з іноз. мов (Дніпропетровськ, 28 берез. 2012 р.). – Дніпропетровськ : Дніпропетров. держ. ун-т внутр. справ, 2012. – С. 24–25.

13. Олійник Ю. Я. Огляд місця події як невідкладна слідча дія під час розслідування умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства / Ю. Я. Олійник // Право та сучасне суспільство: реалії співвідношення : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Запоріжжя, 30 берез. 2012 р.) : у 4 ч. – Запоріжжя : Запоріз. міська громад. організація “Істина”, 2012. – Ч. 3. – С. 103–104.

14. Олійник Ю. Я. Спеціаліст як учасник слідчих дій під час розслідування умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства / Ю. Я. Олійник // Реформування системи кримінальної юстиції в Україні: кримінально-правові, кримінально-процесуальні та криміналістичні проблеми : міжнар. наук.-практ. конф. з нагоди 10-річчя Ірпін. фінан. юрид. акад. та 80-річчя з дня народження відомого вченого-криміналіста сучасності, д-ра юрид. наук, проф. Бахіна Володимира Петровича : зб. матеріалів – Ірпінь : Ірпін. фінан. юрид. акад., 2012. – С. 231–233.

15. Олійник Ю. Я. Типичные следственные ситуации начального этапа расследования умышленного уничтожения или повреждения объектов жилищно-коммунального хозяйства / Ю. Я. Олійник // Криминалистика и судебная экспертиза: наука, обучение, практика : материалы 8-й (внеочередной) междунар. науч.-практ. конф. (Санкт-Петербург, 18–19 июня 2012 г.). – СПб., 2012. – С. 564–572.

16. Олійник Ю. Я. Типові слідчі версії початкового етапу розслідування умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства

/ Ю. Я. Олійник // Правові реформи в Україні: досвід, проблеми, перспективи : матеріали підсумкової наук.-практ. конф. (Київ, 29 квіт. 2013 р.) ; за заг. ред. проф. В. В. Коваленка : у 2 ч. – К. : Нац. акад. внутр. справ, 2013. – Ч. 2. – С. 130–132.

17. Олійник Ю. Я. Спосіб учинення умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства / Ю. Я. Олійник // Актуальні проблеми розслідування злочинів за новим Кримінальним процесуальним кодексом України : зб. наук. праць за матеріалами Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 5 лип. 2013 р.). – К. : Нац. акад. внутр. справ, 2013. – С. 156–161.

18. Олійник Ю. Я. Криміналістична характеристика обстановки вчинення умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства / Ю. Я. Олійник // Право в Україні – виклики сучасності : зб. наук. праць за матеріалами загальноакадемічної підсумкової наук.-теорет. конф. (Київ, 16 трав. 2014 р.). – К. : Нац. акад. внутр. справ, 2014. – С. 84–86.

19. Розслідування злочинів, пов'язаних з умисним знищенням або пошкодженням об'єктів житлово-комунального господарства : метод. рек. / [Ю. Я. Олійник та ін.]. – К. : Нац. акад. внутр. справ. – 2012. – 60 с.

20. Свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір № 49413. Наук. твір “Методика розслідування злочинів, пов'язаних з умисним знищенням або пошкодженням об'єктів житлово-комунального господарства” / [Ю. Я. Олійник та ін.] ; Нац. акад. внутр. справ. – № 49724 ; заяв. 29.03.13 ; зареєстр. 31.05.13.

АНОТАЦІЯ

Олійник Ю. Я. Розслідування умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. – Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2014.

Дисертація є першим в Україні дослідженням теоретичних засад і практичних питань методики розслідування умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства. У роботі сформульовано та обґрунтовано низку положень і висновків, що мають значення для криміналістичної науки, слідчої та судової практики. Розкрито зміст елементів криміналістичної характеристики злочинів цієї категорії. Виокремлено особливості їх виявлення та організації розслідування. Запропоновано рекомендації щодо проведення слідчих (розшукових) дій та інших процесуальних дій, а також призначення окремих видів судових експертиз.

Ключові слова: умисне знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства, криміналістична методика, початковий етап розслідування, слідчі (розшукові) дії, заходи забезпечення кримінального провадження, спеціальні знання.

АННОТАЦИЯ

Олійник Ю. Я. Расследование умышленного уничтожения или повреждения объектов жилищно-коммунального хозяйства. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.09 – уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность. – Национальная академия внутренних дел, Киев, 2014.

Диссертация является первым в Украине исследованием теоретических основ и практических вопросов методики расследования умышленного уничтожения или повреждения объектов жилищно-коммунального хозяйства. В работе сформулирован и обоснован ряд новых положений и выводов, имеющих значение для криминалистической науки, следственной и судебной практики. Раскрыто соотношение уголовно-правовой и криминалистической характеристик умышленного уничтожения или повреждения объектов жилищно-коммунального хозяйства. Содержание криминалистической характеристики составляют данные изучения материальных и идеальных следов – результатов взаимодействия субъекта преступления с другими лицами, материальными и другими объектами окружающей среды в условиях сложившейся обстановки, указывающих на криминалистически значимые признаки преступления, преступника, различные обстоятельства, имеющие значение для расследования преступления. Определены ключевые элементы криминалистической характеристики преступления, которые полностью отражают механизм преступного события: способ совершения преступления; предмет преступного посягательства; обстановка совершения преступления; типичная следовая картина; личность преступника.

Впервые выдвинуты предложения по созданию специальной криминалистической методики расследования умышленного уничтожения или повреждения объектов жилищно-коммунального хозяйства. Усовершенствованы научные и практические положения по выявлению таких преступлений, предложены критерии оценки следователями результатов проверок заявлений и сообщений об уголовных правонарушениях, а также рекомендации по организации их расследования на первоначальном этапе. Проанализированы типичные следственные ситуации, исходя из характера и объема информации о преступлении, наличия данных о личности преступника, местонахождении подозреваемого, с учетом которых выделены соответствующие тактические задачи и средства их решения. Научно определен перечень обстоятельств, подлежащих доказыванию при расследовании умышленного уничтожения или повреждения объектов жилищно-коммунального хозяйства.

Получили дальнейшее развитие методологические подходы к анализу способов умышленного уничтожения или повреждения объектов жилищно-коммунального хозяйства на основе оценки результатов научных исследований в области криминалистики и других наук. Доказано, что на формирование сведений об обстановке совершения умышленного уничтожения или повреждения объектов жилищно-коммунального хозяйства влияют как пространственно-временные, так и

социально-экономические, организационно-правовые и социально-психологические факторы, анализ которых в комплексе позволяет следователю и суду выявлять и правильно оценивать информацию о событии преступления, быстрее разобраться в других обстоятельствах, подлежащих доказыванию.

Обобщены возможности использования специальных знаний, в том числе и судебных экспертиз, при расследовании умышленного уничтожения или повреждения объектов жилищно-коммунального хозяйства: основное значение имеет назначение и проведение дактилоскопических, трасологических, товароведческих, строительно-технических экспертиз. Учитывая значительное количество поддельных документов, используемых на стадиях подготовки и совершения преступления, для выяснения вопроса их подлинности проводятся криминалистические экспертизы: техническая экспертиза документов и почерковедческая. В отдельных случаях могут проводиться и другие виды исследований: компьютерно-техническая, иммунологическая, судебно-психологическая экспертизы.

Ключевые слова: умышленное уничтожение или повреждение объектов жилищно-коммунального хозяйства, криминалистическая методика, начальный этап расследования, следственные (розыскные) действия, меры обеспечения уголовного производства, специальные знания.

SUMMARY

Oliyuk J. J. Investigation intentional destruction of damage to housing and utilities. – Manuscript.

Thesis for the degree of candidate of sciences, specialty 12.00.09 – Criminal Procedure and Criminalistics, Forensic Expertise, Operative Investigation activity. – National Academy of Internal Affairs, Kyiv, 2014.

Dissertation is the first in Ukraine research of theoretical foundations and practical questions of technique of crimes investigation intentional destruction of damage to housing and utilities. In the thesis it is stated and grounded a chain of new principles and conclusions that are important to criminalistics, investigation and judicial practice. It was discovered a content of elements of criminalistics characteristics of this category crimes. There were marked out peculiarities of their detecting and organizing of investigation. These were recommendations for implementing investigation actions and other procedure actions, and also fixing some kinds of legal expertise. These were formulated suggestions for improving norms of legislation in the context of the research subject.

Keywords: intentional destruction of damage to housing and communal services, criminalistics technique, initial stage of investigation, investigative actions, measures to ensure the criminal proceedings, special knowledge.